

**AS CANTIGAS DE BURLAS -
CANTIGAS DE ESCARNIO E MALDICIR**

ÍNDICE

1. Introducción
2. As diferenzas entre as cantigas de escarnio
e as cantigas de maldicir
3. Clasificación temática
  - 3.1. Sátira política
  - 3.2. Sátira literaria
  - 3.3. Sátira social
  - 3.4. Sátira obscena

1. Introducción. *As cantigas de escarnio e maldicir*

- As cantigas de escarnio e maldicir, constitúen, xunto coas de amor e as de amigo un dos grandes xéneros da lírica galego-portuguesa medieval.
- Trátase de **composicións de carácter burlesco** nas que os trovadores galego-portugueses medievais facían mofa da sociedade da súa época e dos seus vicios e costumes, coa finalidade primordial de **facen rir** o seu público.

2. Diferenza entre as cantigas de escarnio e as cantigas de maldicir

Os trobadores medievais distinguían dous tipos de cantigas de burlas: as cantigas de escarnio e as cantigas de maldicir. No entanto, desde a perspectiva actual non resulta doado diferencialas, por iso preferimos tratalas como un único xénero.

Cantigas de maldicir

- A crítica e a burla fanse de xeito directo.
- Empregan unha **linguaxe directa e explícita**, que moitas veces resulta **obscena**.

Cantigas de escarnio

- A crítica e a burla fanse de xeito encuberto.
- Empregan **palabras que podían ter un dobre sentido**. Empregan o recurso do **equívoco**, que consiste en xogar co dobre sentido das palabras.

Actividade: *Cantiga de escarnio ou cantiga de maldicir?*

Autor: **Afonso Eanes do Cotón**

Mari' Mateu, ir-me quer'eu d'aquén,
porque non poss'um cono baratar;
alguen que mi o daría nono tem,
e algua que o tem non mi o quer dar.

*Mari' Mateu, Mari' Mateu,
Tan desejosa ch'es de cono com'eu!*

E foi Deus já de conos avondar
Aqui outros, que o non na mester,
e ar feze-os muito desejar
E min e ti, pero que ch'es molher.

*Mari' Mateu, Mari' Mateu,
Tan desejosa ch'es de cono com'eu!*

Nesta cantiga, o trovador búrlase abertamente da soldadeira Mari' Mateu, que é criticada pola súa homosexualidade: *Mari' Mateu, tan desexosa é de cono coma eu.*

Paráfrase:

María Mateu, quérome ir de aquí / porque non podo conseguir un *cono* / alguén que mo daría non o ten / e algunha que o ten, non mo quere dar. / María Mateu, María Mateu / Tan desexosa é de cono coma eu. / E Deus deu conos en abundancia / mesmo a quen non o precisa / e tamén os fixo desexar / a min e a ti, pero es muller / María Mateu, María Mateu...

Actividade: *Cantiga de escarnio ou cantiga de maldicir?*

Autor: Afonso Eanes do Cotón

Mari' Mateu, ir-me quer'eu d'aquén,
porque non poss'um cono baratar;
alguen que mi o daría nono tem,
e algua que o tem non mi o quer dar.

*Mari' Mateu, Mari' Mateu,
Tan desejosa ch'es de cono com'eu!*

E foi Deus já de conos avondar
Aqui outros, que o non na mester,
e ar feze-os muito desejar
E min e ti, pero que ch'es molher.

*Mari' Mateu, Mari' Mateu,
Tan desejosa ch'es de cono com'eu!*

Nesta cantiga, o trobador búrlase abertamente da soldadeira Mari' Mateu, que é criticada pola súa homosexualidade: *Mari' Mateu, tan desexosa é de cono coma eu.*

É unha cantiga de maldicir, emprégase unha linguaxe directa, sen dobres sentidos

Paráfrase:

María Mateu, quérome ir de aquí / porque non podo conseguir un *cono* / alguén que mo daría non o ten / e algunha que o ten, non mo quere dar. / María Mateu, María Mateu / Tan desexosa é de cono coma eu. / E Deus deu conos en abundancia / mesmo a quen non o precisa / e tamén os fixo desexar / a min e a ti, pero es muller / María Mateu, María Mateu...

Actividade: *Cantiga de escarnio ou cantiga de maldicir?*

Autor: **Pero da Ponte**

Maria Pérez, a nosa cruzada,
quando veu da terra d'Ultramar,
assi veu de perdom carregada
que se nom podia com el merger;
mais furtam-lho, cada u vai maer,
e do perdom já nom lhi ficou nada.

E o perdom é cousa mui preçada
e que se devia muit'a guardar;
mais ela nom há **maeta** ferrada
em que o guarde, nen'a pod'haver,
ca, pois o cadead'en foi perder,
sempr'a maeta andou descadeada. (...)

Paráfrase:

María Pérez, a nosa cruzada, / cando veu da
terra de Ultramar, / veu tan cargada de
perdón, / que non podía con el moverse; /
pero róubanollo (o perdón), en cada lugar no
que dorme / e do perdón xa non lle quedou
nada. / E o perdón é cousa moi prezada / e
que se debía moito gardar; / pero ela non ten
maleta pechada / en donde gardalo, nin a
pode ter, / porque perdeu o candado e a
maleta andou sempre desencadeada...

Actividade: *Cantiga de escarnio ou cantiga de maldicir?*

Autor: **Pero da Ponte**

Maria Pérez, a nossa cruzada,
quando veu da terra d'Ultramar,
assi veu de perdom carregada
que se nom podia com el merger;
mais furtam-lho, cada u vai maer,
e do perdom já nom lhi ficou nada.

E o perdom é cousa mui preçada
e que se devia muit'a guardar;
mais ela nom há **maeta** ferrada
em que o guarde, nen'a pod'haver,
ca, pois o cadead'en foi perder,
sempr'a maeta andou descadeada. (...)

Faise unha crítica doutra famosa soldadeira:

María Pérez, alcumada **A Balteira**.

Aparentemente, cóntase como María Pérez foi á Terra Santa (*a terra d'Ultramar*) e volveu de alí coa maleta (*maeta*) cargada de perdón. Porén, vai perdendo o perdón porque a súa maleta non está pechada, non ten candado, e róuballe nela pola noite.

A cantiga agocha un dobre sentido. A palabra **maeta** significaba tamén 'órgano sexual feminino'. Así pois, estamos perante unha **cantiga de escarnio**: non se fai unha crítica directa, senón que se xoga co dobre sentido das palabras (equívoco).

3. Clasificación temática

Cantigas de burlas

a. Sátira política

b. Sátira literaria

c. Sátira social

Sátira política

- Crítica dos problemas políticos e militares do século XIII.

Sátira literaria

- Crítica e burlas doutros trovadores e xogares, colegas de profesión que supostamente facían mal o seu traballo.
- Parodias do código do amor cortés

Sátira social

- Críticas a diferentes grupos sociais. Os grupos máis atacados foron os infanzóns (nobres de segunda categoría) e os cregos, frades e monxas.

EXEMPLOS

Sátira política

- Crítica dos problemas políticos e militares do século XIII.

O que da guerra levou cavaleiros
e a sa terra foi guardar dinheiros
nom vem al maio.

O que da guerra se foi com maldade
e a sa terra foi comprar herdade,
nom vem al maio.

O que da guerra se foi com nemiga
pero nom veo quand' é preitesia,
nom vem al maio. (..)

Autor: **Afonso X**

Crítica de Afonso X aos nobres que o abandonaron na guerra de Granada, traizoándoo e negándolle a súa axuda.

Sátira literaria

- Crítica e burlas doutros trovadores e xogares, colegas de profesión que supostamente facían mal o seu traballo.

*- Lourenço jogar, hás mui gram sabor
de citolares, ar queres cantar,
des i ar filhas-te log'a trovar
e teens-t'ora já por trovador;
e por tod'esto ãa rem ti direi:
Deus me confonda, se hoj'eu i sei
destes mesteres qual fazes melhor!*

*- Joam Garcia, são sabedor
de meus mesteres sempre deantar,
e vós andades por mi os desloar;
pero nom sodes tam desloador
que, com verdade, possades dizer
que meus mesteres nom sei bem fazer;
mais vós nom sodes i conhocedor.*

Cantiga dialogada entre o trovador Joam Garcia de Guilhade e o xograr Lourenço. O trovador acusa ao xograr de non saber trovar e o xograr deféndese da crítica.

Sátira literaria

- Parodias do código do amor cortés

Ai dona fea, fostes-vos queixar
que vos nunca louv'en[o] meu cantar;
mais ora quero fazer um cantar
em que vos loarei todavia;
e vedes como vos quero loar:
dona fea, velha e sandia!

Dona fea, se Deus mi perdom,
pois havedes [a]tam gram coração
que vos eu loe, em esta razom
vos quero já loar todavia;
e vedes qual será a loaçom:
dona fea, velha e sandia!

Dona fea, nunca vos eu loei
em meu trobar, pero muito trobei;
mais ora já um bom cantar farei
em que vos loarei todavia;
e direi-vos como vos loarei:
dona fea, velha e sandia!

Autor: Garcia de Guilhade

Parodia do amor cortés. En lugar de cantarlle á *senhor* perfecta das cantigas de amor, o poeta troba para unha *dona fea, velha e sandía*.

Sátira social

- Críticas a diferentes grupos sociais. Os grupos máis atacados foron os infanzóns (nobres de segunda categoría) e os cregos, frades e monxas.

A um frade dizem escaralhado,
e *faz pecado* quem lho vai dizer,
ca, pois el sabe *arreitar* de foder,
cuid'eu que *gai* é, de *piss'arreitado*;
e pois emprenha estas com que *jaz*
e faze filhos e filhas *assaz*,
ante lhe dig'eu bem encaralhado.

Escaralhado nunca eu diria,
mais que traje caralho arreite,
ao que tantas molheres de leite
tem, *ca* lhe parirom trê em um dia,
e outras muitas prenhadas que tem;
e atal frade cuid'eu que mui bem
encaralhado per esto seria.

Autor: **Fernando Esquío**

- Faz pecado: *fai pecado, peca*
- Ca: *xa que*
- Arreitar: *ter potencia*
- Gai: *alegre*
- Piss'arreitado: *pene potente*
- Estas con que jaz: *con que se deita*
- Assaz: *bastantes*
- Traje: *trouxo*

Críticase a vida luxuriosa que levan os frades,
moi afastada do que manda a relixión.